

will of legally competent entities.

The paradigm of legal acts study consists of the provisions of the theories of legal activity, law-formation and law-making, sources of law, legal implementation and enforcement, interpretation of legal rules, legal documents, legal behavior, legal facts, legal means, as well as legal regulation, recognized by the academic community.

In the course of conducting a scientific study of legal acts, the author must be guided by the following indisputable requirements:

1) universal epistemological principles: a) comprehensiveness and completeness, which ensures the study of the phenomenon of legal acts not only in their interrelationship and interaction with other related phenomena of legal reality, but also in all aspects that form a general vision of the studied phenomena; b) historicism, which involves considering them not only in the modern dimension, but also from the point of view of their past and foreseeable future; c) complexity, which allows considering legal acts not only statically, but also dynamically – from the point of view of their action, functioning in the mechanism of legal regulation of social relations, in the national legal system; d) legal polycentrism, which requires the study of the phenomenon of legal acts taking into account the peculiarities inherent in the Romano-Germanic legal family and the values on which European civilization is based;

2) epistemological principles of law, which a) reflect the dialectical relationship between the process of cognition and law; b) indicate the ontological aspect of its existence (cognition is one of the forms of existence of law); c) testify to the epistemological nature of all types of legal process as a form of legal activity of actors of cognition of law, and above all, law-making actors; d) indicate the need for a continuous process of identifying and understanding the laws of social development and translating them into the language of legal principles and rules; e) reflect the dialectical relationship between the essence of law and its cognitive function as a manifestation of such a function; f) testify not only to the existence of a conflict between what social relations should be and what they are in reality, but also to the relative permanence of this conflict, which can be exacerbated from time to time and eliminated through the adoption of a new normative legal act; g) they emphasize humanistic principles of law, the idea of human-centeredness; h) reflect the dialectical relationship between the process of cognition and the truth as its result, which also has a moral and ethical assessment; i) indicate the presence of two cognitive-legal paradigms of thinking and implementation of law.

Keywords: *methodology, methodology of law, methodology of legal acts study, structure of methodology of law, legal outlook, type of legal thinking, scientific paradigm, epistemological principles, principles of cognition of law.*

УДК 341.24 + 342.7

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-4-123-130

Кирило СТЕПАНЕНКО[©]

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ОСІБ, ЯКІ НАЛЕЖАТЬ ДО ВРАЗЛИВИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

Досліджено міжнародно-правові стандарти захисту прав осіб, які належать до вразливих груп населення. Проаналізовано ознаки і види міжнародно-правових стандартів захисту прав осіб, які належать до вразливих груп населення. Надано авторську версію каталогу осіб, які належать до вразливих груп населення, з погляду міжнародного права.

Визначено систему основних міжнародних угод, норми яких спрямовані на установлення міжнародно-правових стандартів захисту прав осіб, які належать до вразливих груп населення. Досліджено організаційні аспекти міжнародного інституційного механізму захисту прав осіб, які належать до вразливих груп населення. Виконано аналіз проблемних питань дотримання міжнародно-правових стандартів захисту прав осіб, які належать до вразливих груп населення, в період збройних конфліктів.

Ключові слова: *міжнародно-правові стандарти, міжнародний захист прав людини, вразливі групи населення, міжнародне право, міжнародне гуманітарне право.*

© К. Степаненко, 2022

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2135-2024>

kirill-stepanenko@i.ua

Постановка проблеми. Одним із важливих завдань сучасного міжнародного права є ефективний захист людини міжнародними засобами, впровадження у національне право норм, що спрямовані на забезпечення гарантованих міжнародними угодами її прав і свобод. Нормативний характер прав людини пов'язує їх з таким поняттям, як «стандарти прав людини», а сама стандартизація прав людини є критерієм визнання тієї чи іншої правової системи такою, що відповідає чи не відповідає прагненням людства захистити базові права індивіда.

Серед багатьох міжнародних норм, визначених відповідними угодами у сфері захисту прав людини, є ті, що спрямовані на захист осіб, які належать до вразливих груп населення. Міжнародне право не випадково виділяє цих осіб в окрему категорію, зобов'язуючи держави приділяти їм особливу увагу, адже практика міжнародних відносин останніх років вказує на те, що більшість порушень прав людини у світі припадає саме на вразливі верстви населення. Зазначені аргументи дають усі підстави вважати проблему теоретичного визначення міжнародно-правових стандартів захисту прав осіб, які належать до вразливих груп населення, як і дослідження практики їх застосування державами, актуальною та такою, що підлягає вирішенню спільними зусиллями, особливо зважаючи на збільшення у світі військових конфліктів та інших умов негативного впливу на вразливі групи населення.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Якісно дослідити міжнародно-правові стандарти захисту прав осіб, які належать до вразливих груп населення, допомогли праці таких закордонних авторів, як Р. Бакстер, К. Васак, Г. Гастегер, Е. Давід, Д. М. Бедерман, Я. Броунлі, Л. Ерліх, А. Кассезе, Дж. Л. Кунц, Х. Лаутерпахт, Н. Мельцер, М. О'Коннелл, І. Парк, Х. Рассел, А. Фердросс, Ч. Хайд, Л. Хенкінг, В. Шабас, А. Якобсен та ін. Аналіз окремих питань щодо застосування міжнародно-правових стандартів захисту прав осіб, які належать до вразливих груп населення, зокрема в період збройних конфліктів, наявний у працях М. Буроменського, А. Дмитрієва, О. Задорожного, О. Зайчука, І. Лукашука, Д. Мартиновського, В. Муравйова, І. Проценко, О. Тарасова, В. Тація, Л. Тимченка, М. Черкеса, Ю. Шемшученка та інших представників вітчизняної школи права. Однак праць, де була б окреслена комплексна картина щодо міжнародно-правових стандартів захисту прав осіб, які належать до вразливих груп населення, зокрема їх забезпечення в період збройних конфліктів, дуже мало, що й зумовлює наше дослідження окремих аспектів цієї проблематики.

Метою статті є дослідження міжнародно-правових стандартів захисту прав осіб, які належать до вразливих груп населення, зокрема забезпечення цих стандартів у період збройних конфліктів.

Виклад основного матеріалу. У сфері міжнародного захисту прав осіб, які належать до вразливих груп населення, стандарти відіграють суттєву роль, зважаючи на те, що виконання зобов'язань щодо забезпечення прав людини є обов'язком усіх держав-членів ООН. Саме поняття «міжнародний стандарт» в теорії міжнародного права зустрічається часто, воно стосується різних сфер міждержавних відносин, тому визначення стандарту має різні смислові відтінки [1, с. 9]. Міжнародні стандарти прав людини – це закріплені в міжнародних актах та інших міжнародних документах певні еталони, норми, показники, до дотримання та досягнення яких заохочується або ж зобов'язується держава [2, с. 10]. Як зауважує Д. Мартиновський, міжнародно-правові норми стають міжнародно-правовими стандартами та закріплюються в міжнародно-правових актах договірною характеру, а також ухвалюються і закріплюються в національних правових системах різних держав через відповідні механізми національної імплементації [3, с. 14].

У міжнародному праві є практика віднесення окремих осіб до вразливих груп населення, що відображається у відповідних нормах міжнародних угод, які діють у національному праві. На думку Г. Христової, саме на рівні національної системи правозахисту міжнародні норми про права людини відтворюються у національних конституціях, інкорпорується у законодавство та застосовуються місцевими судами; саме на національному рівні функціонують спеціалізовані правозахисні інституції з метою просування та захисту прав людини; здійснюється моніторинг ситуації стосовно вразливих верств населення [4, с. 75]. У практиці міжнародних судових установ також звертається увага на те, що до вразливих осіб, захисту їх основних прав, повинно бути особливе ставлення. Наприклад, у справі

Stubbings and others v. United Kingdom (1996) Європейський суд визначив, що «жорстоке сексуальне поводження є, безперечно, огидним видом злодіяння, яке робить жертв слабкими; діти та інші вразливі особи мають право на державний захист у формі ефективного попередження, що захищає їх від таких серйозних форм втручання в істотні сторони їхнього особистого життя» (§ 64) [5].

Зважаючи на принцип правової визначеності, який актуальний і під час здійснення міжнародної нормотворчості, доцільним є з'ясування змістовних ознак такого поняття, як «особи, які належать до вразливих груп населення». У вітчизняній науці можна зустріти різні його тлумачення, що зумовлено, переважно, галузевою належністю предмета дослідження. Зокрема, у кримінально-правовому аспекті під *вразливістю* деякі автори розуміють «такий стан, перебуваючи в якому особа позбавлена або обмежена у здатності чинити опір насильницьким чи іншим незаконним діям внаслідок фізичних чи психічних властивостей або інших обставин, зумовлених споживанням наркотиків або зайняттям комерційним сексом» [6]. Традиційно до вразливих груп населення, зауважує О. Радчук, відносять: людей похилого віку, хворих, жінок, дітей, представників різного роду меншин, а також осіб, що тимчасово потребують захисту [7, с. 2].

Найбільш часто формулювання «особи, які належать до вразливих груп населення» вживається під час вирішення наукових і прикладних завдань у галузі адміністративного, цивільного та господарського права, а також інших галузей, пов'язаних із забезпеченням соціальних стандартів. У цих міждисциплінарних дослідженнях, як і в законодавчій національній практиці, є таке поняття, як *соціально вразливі верстви населення*. В широкому розумінні до представників соціально вразливих верств населення відносять індивідів або соціальні групи, які перебувають у таких умовах, що визначають більшу щодо інших осіб ймовірність зазнати негативних впливів соціальних, екологічних факторів або захворіти (бездомні, ВІЛ-інфіковані люди та їхні родини, особи, які мають низькі доходи через безробіття, родини, члени які залежні від алкоголю, наркотиків тощо). Практика міждержавних відносин у сфері забезпечення прав людини вказує на те, що соціальним захистом прав таких осіб опікується національний уряд.

У теорії міжнародного права поняття «особи, які належать до вразливих груп населення» не має вичерпного тлумачення, також як і немає його нормативного визначення у міжнародних актах. Проте за допомогою певних ознак можна скласти уявлення, які групи осіб підпадають під визначення «вразливі» в міжнародному праві та міжнародно-правових відносинах. Такими основними ознаками є, по-перше, особливості юридичного закріплення міжнародно-правових стандартів прав осіб та, по-друге, спрямованість дії міжнародного інституційного механізму захисту прав особи.

Юридичне закріплення міжнародно-правових стандартів прав осіб, які належать до вразливих груп населення, треба пов'язувати зі створенням ООН та ухваленням у 1945 році Статуту цієї організації. Ухвалена Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй у 1986 році резолюція 41/120 встановила критерії, якими треба керуватися під час створення міжнародно-правових стандартів прав людини. У резолюції передбачається, що запропоновані нові документи повинні: а) узгоджуватися з наявними міжнародно-правовими нормами у сфері прав людини; б) мати фундаментальний характер і ґрунтуватися на притаманних людській особистості гідності і цінності; в) бути досить точними, щоб слугувати джерелом визначення і здійснення прав і обов'язків; г) передбачати, де це доречно, реалістичний і ефективний механізм здійснення, включно із системами подання доповідей; д) користуватися широкою міжнародною підтримкою [8].

Розвиток міжнародного права в галузі прав людини призвів до виникнення зводу права (*corpus juris*), який на сьогодні містить більше ніж 94 міжнародні конвенції про права людини. Система міжнародних актів про права людини містить чотири базові категорії договорів:

1. Конвенції загального характеру, що стосуються усіх або значної частки прав людини й ухвалені на світовому або регіональному рівні (Пакти ООН, Європейська і Американська конвенції і Африканська хартія).

2. Конвенції з конкретних питань, покликані захищати конкретні права людини і стосуються геноциду, військових злочинів і злочинів проти людяності, а також рабства, торгівлі людьми, примусової праці, тортур, притулку, свободи інформації, особистого

життя та соціального страхування.

3. Конвенції про захист груп, що відповідають особливим вимогам окремих груп: біженців, осіб без громадянства, мігрантів, трудящих, жінок, дітей, комбатантів, полонених і цивільних осіб у період збройних конфліктів.

4. Конвенції, що стосуються дискримінації і покликані попередити дискримінацію за ознакою раси або статі або дискримінацію у сферах освіти, праці та зайнятості [9]. Крім того, деякі норми міжнародного права в галузі прав людини, очевидно, визнані як *jus cogens*, або імперативні норми, обов'язкові для всієї міжнародної спільноти, відступ від яких не допускається, якщо вони не будуть змінені наступною нормою загального міжнародного права того ж характеру [1, с. 45].

Як ми бачимо, після створення ООН процес ухвалення міжнародних угод у сфері захисту прав людини призвів до появи «критичної маси» конвенцій, що присвячені захисту осіб, які внаслідок фізіологічних характеристик або соціального статусу потребують особливої уваги. До таких груп відносять жінок, дітей, інвалідів, біженців, осіб без громадянства, мігрантів, комбатантів, полонених і цивільних осіб у період збройних конфліктів. Є усі підстави вважати, що найбільш точно термін «вразливість» у логіці міжнародного права прав людини підходить до такої категорії осіб, як жінки, діти та інваліди, які через свої іманентні або набуті особливості потребують особливої уваги з боку уряду у питаннях забезпечення їх громадянських і соціально-економічних прав. Йдеться про вразливість до зовнішніх обставин, які дозволяють або не дозволяють забезпечити мінімальні правила (стандарти) поведінки з цими категоріями осіб. У міжнародному гуманітарному праві цей перелік розширюється до поранених, хворих, осіб, які зазнали корабельної аварії, військовополонених і цивільного населення, тобто тих осіб, які підпадають під поняття жертви збройних конфліктів.

У новітній історії міждержавних відносин каталогізація міжнародно-правових стандартів захисту прав осіб, які належать до вразливих груп населення, на універсальному рівні відбулася в низці актів, серед яких Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р. та Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р., Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р. та Факультативний протокол до неї, Конвенція про права осіб з інвалідністю 2006 р. та Факультативний протокол до неї, Конвенція про права дитини 1989 р. та її Протоколи, зокрема Факультативний протокол (про процедуру повідомлень) до Конвенції про права дитини, Декларація про захист жінок і дітей в надзвичайних обставинах і в період збройних конфліктів 1974 р., деяких інших угодах.

Ще одним підтвердженням того, що міжнародне право виділяє певні групи осіб, які підпадають під визначення «вразливі», є дія міжнародного інституційного механізму захисту прав особи. Інституційний механізм забезпечення міжнародно-правових стандартів прав людини можна розглядати як систему міжнародних універсальних та регіональних організацій, які відповідно до міжнародних договорів та статутних положень наділені юрисдикційними повноваженнями щодо здійснення функцій контролю за дотриманням реалізації міжнародно-правових стандартів прав людини, застосовуючи при цьому організаційні інструменти та процедури [1, с. 28]. Інституційний контрольний механізм щодо реалізації міжнародно-правових стандартів прав осіб, які належать до вразливих груп населення, універсального рівня реалізується такими суб'єктами: 1) постійні органи, які є частиною апарату ООН. До них належать Генеральна Асамблея ООН, Економічна і Соціальна Рада (ЕКОСОП), Рада Безпеки ООН, Рада Опіки ООН, Рада ООН з прав людини, Верховний Комісар ООН з прав людини тощо; 2) спеціалізовані установи ООН – постійно діючі міжнародні організації, що діють на підставі власних статутів і угод з ООН (наприклад, це Міжнародна організація праці, Організація об'єднаних націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) та ін.); 3) конвенційні органи ООН щодо реалізації міжнародно-правових стандартів прав людини [1, с. 29].

Важливе значення в процесі дотримання міжнародно-правових стандартів прав осіб, які належать до вразливих груп населення, відіграє конвенційний механізм забезпечення міжнародно-правових стандартів прав людини в системі ООН, що полягає у діяльності утворених на підставі міжнародних угод договірних (конвенційних) органів в системі Організації Об'єднаних Націй, що застосовують відповідні несудові

(квасисудові) процедури для розгляду скарг чи повідомлень стосовно порушення прав людини (окремих груп прав людини або окремих груп людей) [10, с. 107–108]. На сьогодні під час дотримання відповідної процедури (умов прийнятності) можуть отримувати і розглядати індивідуальні скарги або повідомлення приватних осіб Комітет з прав людини, Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок, Комітет проти катувань, Комітет з ліквідації расової дискримінації, Комітет з прав інвалідів, Комітет з насильницьких зникнень, Комітет з економічних, соціальних і культурних прав, Комітет з прав дитини, Комітет із захисту прав трудящих-мігрантів та членів їхніх сімей. Як ми бачимо, увага цих органів зосереджена і на захисті прав осіб, які належать до категорії «вразливі групи населення» – жінки, інваліди, діти та трудящі мігранти. Окремо треба зазначити про діяльність Міжнародної комісії із встановлення фактів, правовий статус якої визначено ст. 90 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій 1949 року (ЖК), що стосується захисту жертв збройних конфліктів міжнародного характеру 1977 року (Протокол 1) (ДП1) [11]. Крім того, важливе значення в контролі за дотриманням міжнародно-правових стандартів прав осіб, які належать до вразливих груп населення, має діяльність міжнародних неурядових організацій, зокрема Міжнародного Комітету Червоного Хреста.

Початок ХХІ століття характеризується збільшенням випадків військових конфліктів із застосуванням різного виду зброї, що призводить до масового порушення прав осіб, які належать до вразливих груп населення. Безпрецедентним є порушення принципів і норм міжнародного права росією, яка веде агресивну війну з 2014 року щодо України. Зростання жертв в умовах збройних конфліктів серед мирного населення вимагає відповідного реагування з боку міжнародного співтовариства для забезпечення безпеки цивільного населення в рамках міжнародного права збройних конфліктів [12, с. 166].

Міжнародно-правові стандарти захисту прав осіб, які належать до вразливих груп населення, в період збройних конфліктів зосереджені в угодах у галузі міжнародного гуманітарного права, спрямованих на захист жертв збройних конфліктів. Серед них: чотири Женевські конвенції 1949 року про захист поранених, хворих, осіб, які зазнали корабельної аварії, військовополонених і цивільного населення; Додатковий протокол до ЖК, що стосується захисту жертв збройних конфліктів міжнародного характеру 1977 року (Протокол 1); Додатковий протокол до ЖК, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру 1977 року (Протокол 2). Зазначені угоди приділяють особливу увагу захисту жінок і дітей, які перебувають в зоні військових конфліктів. Принцип особливого захисту жінок і дітей було розкрито і в Декларації ООН про захист жінок і дітей в надзвичайних обставинах і під час збройних конфліктів 1974 р. Універсальність застосування низки положень міжнародних конвенцій у сфері гуманітарного права виділено в рішенні Міжнародного військового трибуналу в Нюрнберзі, який постановив, що гуманітарні норми зазначених конвенцій визнані всіма цивілізованими націями, розглядаються ними як декларація законів і звичаїв війни і вважаються частиною загального міжнародного права [12, с. 168].

Найбільш докладно міжнародно-правові стандарти захисту прав осіб, які належать до вразливих груп населення, в умовах міжнародного збройного конфлікту, визначаються Додатковим протоколом до ЖК, що стосується захисту жертв збройних конфліктів міжнародного характеру 1977 року. Додатковим протоколом більш детально регламентуються форми запобіжних заходів і гарантій прав жінки і дитини, ці форми зосереджені в окремій главі «Заходи для захисту жінок і дітей». Зокрема, у ст. 75, п. 5 сказано: «Жінки, свобода яких обмежується з причин, пов'язаних зі збройним конфліктом, утримуються в приміщеннях, окремих від приміщень для чоловіків. Вони знаходяться під безпосереднім наглядом жінок. Однак у випадках, коли затриманню або інтернуванню підлягають сім'ї, їх, якщо є така змога, розміщують в тому ж місці і утримують як окремі сім'ї» [11]. Відповідно до ст. 76 ДП1, жінки користуються особливою повагою, їм забезпечується захист, зокрема, від звалтування, примусу до проституції і будь-яких інших форм непристойних посягань [11]. Справи вагітних жінок і матерів малолітніх дітей, які заарештовані, затримані або інтерновані з причин, пов'язаних зі збройним конфліктом, розглядаються в першочерговому порядку. До вагітних жінок і матерів, які мають малолітніх дітей, не застосовується покарання у вигляді смертної кари за правопорушення, пов'язані зі

збройним конфліктом.

Передбачено особливі заходи захисту дітей, які опинилися в зоні військових конфліктів. Згідно зі ст. 77 Протоколу, «діти користуються особливою повагою, і їм забезпечується захист від будь-яких непристойних посягань. Сторони, що перебувають у конфлікті, забезпечують захист і допомогу» [11], які їм потрібні з огляду на їх вік або з якоїсь іншої причини. Діти, які не досягли п'ятнадцятирічного віку, не повинні брати безпосередньої участі у воєнних діях і вербуватися в збройні сили. Якщо, у виняткових випадках, діти, які не досягли п'ятнадцятирічного віку, беруть безпосередню участь у військових діях і потрапляють під владу супротивної сторони, вони продовжують користуватися особливим захистом, незалежно від того, чи є вони військовополоненими чи ні. У разі арешту, затримання чи інтэрнування з причин, пов'язаних зі збройним конфліктом, діти утримуються в приміщеннях, окремих від приміщень для дорослих, крім тих випадків, коли вони розміщуються разом зі своєю сім'єю. Смертний вирок за правопорушення, пов'язане зі збройним конфліктом, не виконується щодо осіб, які не досягли вісімнадцятирічного віку [11].

Міжнародно-правові стандарти захисту прав осіб, які належать до вразливих груп населення, містяться і в Декларації про захист жінок і дітей в надзвичайних обставинах і в період збройних конфліктів 1974 р. Відповідно до Декларації, держави, які беруть участь у збройних конфліктах <...> повинні вживати всіх зусиль для того, щоб уберегти жінок та дітей від руйнівних наслідків війни. Повинні бути вжиті всі необхідні кроки, щоб домогтися заборони таких заходів, як переслідування, тортури, каральні заходи, принизливе поводження та насильство, зокрема проти тієї частини цивільного населення, яку становлять жінки та діти (п. 4) [13]. Усі форми репресій та жорстокого і нелюдського поводження з жінками та дітьми, включно з ув'язненням, тортурами, розстрілами, масовими арештами, колективним покаранням, руйнуванням житла та насильницьким вигнанням з місць проживання, що здійснюються воюючими сторонами під час військових операцій або на окупованих територіях, вважаються злочинними (п. 5) [13].

Висновки. Зважаючи на викладене, треба зауважити, що проблематика теоретичного визначення та застосування у національній практиці міжнародно-правових стандартів захисту прав осіб, які належать до вразливих груп населення, зокрема в період збройних конфліктів, досліджена на недостатньому рівні, що зумовлює необхідність більш частішого звернення до вирішення цих питань, особливо на тлі інтенсифікації збройних конфліктів у світі. Міжнародне право забезпечує вразливим групам населення всебічний захист через розробку й ухвалення відповідних стандартів, які сконцентровані у нормах міжнародних договорів, а також шляхом реалізації міжнародного інституційного механізму захисту прав особи, зокрема в діяльності відповідних Комітетів. Україна є учасницею Конвенцій, які визначають стандарти захисту прав осіб, які належать до вразливих груп населення, отже, питання реалізації цих стандартів на території нашої держави є актуальним та таким, що потребує особливої уваги з боку уряду.

Окремих питанням є забезпечення міжнародно-правових стандартів захисту прав осіб, які належать до вразливих груп населення, в період збройних конфліктів. Ці стандарти, по-перше, розширяють каталог осіб, які належать до вразливих груп населення, до тих осіб, які відповідно до міжнародного гуманітарного права підпадають під поняття жертви збройних конфліктів; по-друге, зосереджені у нормах, які мають імперативний характер і підлягають неухильному та беззаперечному дотриманню. Зважаючи на кричущі та масові порушення норм міжнародного гуманітарного права росією, яка здійснює злочин агресії щодо України, світова спільнота має розробити та втілити дієві інструменти щодо притягнення винних осіб до відповідальності за ігнорування міжнародно-правових стандартів захисту прав осіб, які належать до вразливих груп населення.

Список використаних джерел

1. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. Міжнародно-правові стандарти прав людини : навч. посібник. Дніпро : ДДУВС, 2019. 184 с.
2. Касараба Ю. Я. Адміністративно-правове забезпечення впровадження міжнародно-правових стандартів у діяльність органів міліції України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / КНУВС. Київ, 2009. 18 с.
3. Мартиновський Д. П. Міжнародні правові стандарти в конституційному праві

України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / НАУ. Київ, 2020. 238 с.

4. Христова Г. О. Доктрина позитивних зобов'язань держави у сфері прав людини: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2019. 493 с.

5. Case of Stubbings and others v. United Kingdom (Application nos. 22083/93; 22095/93) = [Sprava «Stabbingh ta inshi proty Spoluchenoho Korolivstva»]: Judgment European Court of Human rights, Strasbourg 22 October 1996 (merits). HUDOC: database. URL : <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22%3A%22%5CStubbings%20and%20others%20v.%20United%20Kingdom,%20documentcollectionid2%3A%22%5CGRANDCHAMBER%22%2C%5CCHAMBER%22%7D,itemid%3A%22%5C001-58079%22%7D%7B%7D>].

6. Дотримання прав вразливих груп населення (наркозалежні та працівники комерційного сексу) у діяльності правоохоронних органів : аналіт. звіт за результатами дослідження / Авт. кол.: Ю. Белоусов, З. Швець, В. Семенюк, В. Чупров, С. Швець. Київ : Паливода А.В., 2016. 96 с.

7. Радчук О. П. Європейська конвенція про захист прав найбільш уразливих верств населення. *Теорія і практика правознавства*. 2014. Вип. 1 (5). С. 1-14.

8. Резолюція Генеральної Ассамблеї ООН 41/120 «Установление международных стандартов в области прав человека». URL : <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/496/28/IMG/NR049628.pdf?OpenElement>.

9. Vasak K. The International dimensions of human rights. Westport: Conn.: Greenwood Press, 1982. URL : <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000056230>.

10. Степаненко К. В. Конвенційний механізм міжнародного захисту прав людини в системі ООН. *Альманах міжнародного права*. 2018. № 19. С. 105-113.

11. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text.

12. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В., Щербина С. М. Міжнародний захист прав людини : навч. посібник. Дніпро : ДДУВС, 2020. 260 с.

13. Декларация о защите женщин и детей в чрезвычайных обстоятельствах и в период вооруженных конфликтов : принята резолюцией 3318 (XXIX) Генеральной Ассамблеи от 14 декабря 1974 года. URL : https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/armed.shtml.

Надійшла до редакції 04.12.2022

References

1. Nalyvayko, L. R., Stepanenko, K. V. (2019) Mizhnarodno-pravovi standarty prav lyudyny [International legal standards of human rights] : navch. posibnyk. Dnipro : DDUVS, 184 p. [in Ukr.].

2. Kasaraba, Yu. Ya. (2009) Administratyvno-pravove zabezpechennya vprovadzhennya mizhnarodno-pravovykh standartiv u diyal'nist' orhaniv militsiyi Ukrainy [Administrative and legal support for the implementation of international legal standards in the activities of Ukrainian police bodies] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.07 / KNUVS. Kyiv, 18 p. [in Ukr.].

3. Martynovs'kyu, D. P. (2020) Mizhnarodni pravovi standarty v konstytutsiynomu pravi Ukrainy [International legal standards in the constitutional law of Ukraine] : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.02 / NAU. Kyiv. 238 p. [in Ukr.].

4. Khrystova, H. O. (2019) Doktryna pozytyvnykh zobov'yazan' derzhavy u sferi prav lyudyny [The doctrine of positive obligations of the state in the field of human rights]: dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.01 / Nats. yuryd. un-t im. Yaroslava Mudroho. Kharkiv, 493 p. [in Ukr.].

5. Case of Stubbings and others v. United Kingdom (Application nos. 22083/93; 22095/93) = [Sprava «Stabbingh ta inshi proty Spoluchenoho Korolivstva»]: Judgment European Court of Human rights, Strasbourg, October 22, 1996 (merits). HUDOC: database. URL : <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22%3A%22%5CStubbings%20and%20others%20v.%20United%20Kingdom,%20documentcollectionid2%3A%22%5CGRANDCHAMBER%22%2C%5CCHAMBER%22%7D,itemid%3A%22%5C001-58079%22%7D%7B%7D>].

6. Dotrymannya prav vrazlyvykh hrup naseleण्या (narkozalezni ta pratsivnyky komertsyynoho seksu) u diyal'nosti pravookhoronnykh orhaniv [Observance of the rights of vulnerable population groups (drug addicts and commercial sex workers) in the activities of law enforcement bodies] : analit. zvit za rezul'tatamy doslidzhennya / Avt. kol.: Yu. Byelousov, Z. Shvets', V. Semenyuk, V. Chuprov, S. Shvets'. Kyiv : Palyvoda A.V., 2016. 96 p. [in Ukr.].

7. Radchuk, O. P. (2014) Yevropeys'ka konventsyya pro zakhyst prav naybil'sh urazlyvykh verstv naseleण्या [European Convention on the protection of the rights of the most vulnerable population]. *Teoriya i praktyka pravoznavstva*. Issue 1 (5), pp. 1-14. [in Ukr.].

8. Rezolyutsyya General'noy Assamblei OON 41/120 «Ustanovleniye mezhdunarodnykh standartov v oblasti prav cheloveka» [UN General Assembly Resolution 41/120 «Establishment of international standards in the field of human rights»]. URL : <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/496/28/IMG/NR049628.pdf?OpenElement>. [in Russ.].

9. Vasak, K. (1982) The International dimensions of human rights. Westport: Conn.: Greenwood Press, URL : <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000056230>.

10. Stepanenko, K. V. (2018) Konventsyyyny mekhanizm mizhnarodnoho zakhystu prav lyudyny v systemi OON [The Conventional Mechanism for the International Protection of Human Rights

in the UN System]. *Al'manakh mizhnarodnoho prava*. № 19, pp. 105-113. [in Ukr.].

11. Dodatkovyy protokol do Zhenevs'kykh konventsiy vid 12 serpnia 1949 roku, shcho stosuyet'sya zakhystu zhertv mizhnarodnykh zbroynykh konfliktiv (Protokol I), vid 8 chervnua 1977 r. [Additional Protocol to the Geneva Conventions dated August 12, 1949, relating to the protection of victims of international armed conflicts (Protocol I), dated June 8, 1977]. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text. [in Ukr.].

12. Nalyvayko, L. R., Stepanenko, K. V., Shcherbyna, Ye. M. (2020) *Mizhnarodnyy zakhyst prav lyudyny: navch. posibnyk*. Dnipro : DDUVS, 260 p. [in Ukr.].

13. Deklaratsyya o zashchite zhenshchin i detey v chrezvychnykh obstoyatel'stvakh i v period vooruzhennykh konfliktov [Declaration on the Protection of Women and Children in Emergency Situations and During Armed Conflicts] : Prinyata rezolyutsyey 3318 (XXIX) General'noy Assamblei ot 14 dekabrya 1974 goda. URL : https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/armed.shtml. [in Russ.].

ABSTRACT

Kyrylo Stepanenko. International legal standards for the protection of the rights of persons belonging to vulnerable population groups. The article examines international legal standards for the protection of the rights of persons belonging to vulnerable population groups. The concept is formulated, the signs and types of international legal standards for the protection of the rights of persons belonging to vulnerable population groups are analyzed. The theoretical provisions known to the doctrine of international law regarding international legal standards for the protection of the rights of persons belonging to vulnerable population groups are generalized. It is concluded that with the help of such features as: 1) the peculiarities of the legal establishment of international legal standards for the protection of the rights of individuals and 2) the direction of action of the international institutional mechanism for the protection of the rights of individuals, it is possible to form an idea of which groups of individuals fall under the definition of «vulnerable» in international law and international legal relations. The author's version of the catalog of persons belonging to vulnerable population groups from the point of view of international law has been provided.

A system of major international agreements is defined, the norms of which are aimed at establishing international legal standards for the protection of the rights of persons belonging to vulnerable population groups. The organizational aspects of the international institutional mechanism for the protection of the rights of individuals through the activities of the Convention Committees for the Protection of the Rights of Individuals belonging to vulnerable population groups are studied.

The problematic issues of compliance with international legal standards for the protection of the rights of persons belonging to vulnerable population groups during armed conflicts are analyzed. The opinion is substantiated that international legal standards for the protection of the rights of persons belonging to vulnerable population groups, firstly, expand the catalog of persons belonging to vulnerable population groups to those persons who, in accordance with international humanitarian law, fall under the concept of victims armed conflicts; secondly, the international legal standards for the protection of the rights of persons belonging to vulnerable population groups are concentrated in norms that have an imperative nature and are subject to strict and unquestionable compliance.

Keywords: *international legal standards, international protection of human rights, vulnerable population groups, international law, international humanitarian law.*